

DOI 10.33930/ed.2019.5007.24(6)-5

УДК: 378.147-057.875[34:61]616-051:005.336.2

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
МЕДИЧНОГО ПРАВА**

*METHODS OF FORMING THE LEGAL COMPETENCE OF FUTURE
DOCTORS IN THE PROCESS OF TEACHING MEDICAL LAW*

І. Ю. Хміль

Актуальність теми дослідження. Державна політика України щодо професійної підготовки фахівців медичної галузі здійснюється з урахуванням світових тенденцій розвитку медичної освіти у взаємозв'язку з соціально-правовими, технологічними та соціокультурними змінами, що вимагають професійної та соціально-правової мобільності працівників медичної сфери. Професійна діяльність медичних працівників вимагає умінь орієнтуватись у численних юридичних джерелах, що стосуються сфери охорони здоров'я, застосовувати правові норми в конкретних практичних ситуаціях, захищати цивільні права лікарів і пацієнтів. Вирішення означених завдань актуалізує проблему формування у них правової компетентності.

Постановка проблеми. Пріоритетними напрямками державної політики з розвитку вищої медичної освіти є постійне підвищення якості освітнього процесу, оновлення його змісту й форм, запровадження сучасних інноваційних методик навчання щодо формування правових знань та умінь майбутніх лікарів. Сфері охорони здоров'я потрібні професіонали, здатні самостійно вирішувати різноманітні медико-правові питання, оскільки практична діяльність лікаря набуває все більшу правову спрямованість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми підготовки фахівців медичної галузі присвячені наукові роботи М. Асламової, М. Банчук, О. Волосовець, Л. Войтенко, В. Лазоришинець,

Urgency of the research. The state policy of Ukraine on professional training of medical professionals is carried out taking into account global trends in medical education in conjunction with socio-legal, technological and socio-cultural changes that require competitiveness, professional and socio-legal mobility of medical workers. The professional activity of medical workers requires the ability to navigate the numerous legal sources related to the field of health care, to apply legal norms in specific practical situations, to protect the civil rights of doctors and patients. The solution of the specified tasks actualizes a problem of formation in them of legal competence.

Target setting. The priority areas of state policy for the development of higher medical education are the constant improvement of the quality of the educational process, updating its content and forms, the introduction of modern innovative teaching methods for the formation of legal knowledge and skills of future doctors. The field of health care needs professionals who are able to solve a variety of medical and legal issues on their own, as the practice of the doctor becomes more and more legal.

Actual scientific researches and issues analysis. Scientific works are devoted to the problem of training specialists in the medical field M. Aslamova, M. Banchuk, O. Volosovets, L. Voitenko, V Lazoryshynets,

М. Мруги, М. Стучинської, Т. Реви, І. Фещенко, Я. Цехмістера, О. Чалого, Б. Шахова та ін. Тенденції розвитку вітчизняної медичної освіти досліджували О. Біловол, І. Губенко, Н. Дуб, Б. Локай, О. Семенов, В. Свиридюк, П. Яворський. Теоретико-методологічні засади формування правової компетентності майбутніх фахівців розкриваються у працях А. Анікіної, А. Будас, С. Воеводіної, Т. Волох, С. Гуріна, Я. Кічук, І. Огороднійчук, О. Панова, М. Полякової та ін. За останні роки здійснені наукові розвідки, в яких розглядаються дослідження формування предметних компетентностей майбутніх фахівців А. Будас, З. Возна, О. Кучер, Н. Письменна, О. Пішко, О. Пометун, Т. Смагіна, Л. Рябовол та ін. Водночас серед наведених наукових розробок практично відсутні комплексні дослідження з проблеми формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка методики формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права. Завданнями визначено: обґрунтування ефективності розробки та впровадження методики формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права; добір та дидактичне обґрунтування доцільних форм, методів, засобів формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу наукових джерел сформульовано визначення поняття “правова компетентність майбутніх лікарів з медичного права” як інтегрального утворення особистості, що виявляється у її здатності й готовності екстраполювати набуті правові знання й уміння для вирішення практичних професійних завдань правову характеру реалізуючи, при цьому, такі

М. Mruhy, M. Stuchynska, T. Reva, I. Feshchenko, J. Tsekhmistera O. Chaly, B. Shakhov and others. Trends in the development of domestic medical education were studied by O. Bilovol, I. Gubenko, N. Dub, B. Lokay, O. Semenog, V. Svyrydyuk, and P. Yavorsky. Theoretical and methodological principles of formation of legal competence of future specialists are revealed in the works of A. Anikina, A. Budas, S. Voevodina, T. Volokh, S. Gurina, J. Kichuk, I. Ogorodniychuk, O. Panova, M. Polyakova and others. In recent years, scientific research has been carried out, which examines the formation of subject competencies of future specialists A. Budas, Z. Vozna, O. Kucher, N. Pismenna, O. Pyshko, O. Pome-tun, T. Smagina, L. Ryabovol and others. At the same time, among the mentioned scientific developments there are practically no complex researches on the problem of formation of legal competence of future doctors in the process of teaching medical law.

The research objective. The purpose of the study is to develop a methodology for the formation of legal competence of future doctors in the process of teaching medical law. The tasks are defined: substantiation of efficiency of development and introduction of a technique of formation of legal competence of future doctors in the course of training of medical law; selection and didactic substantiation of expedient forms, methods, means of formation of legal competence of future doctors in the process of teaching medical law.

The statement of basic materials. Based on the analysis of scientific sources, the definition of the concept of “legal competence of future physicians in medical law” as an integral formation of personality, which is manifested in its ability and willingness to extrapolate acquired legal knowledge and skills to solve practical professional problems of legal nature. significant personal qualities such as responsibility,

професійно-значущі особистісні якості як відповідальність, комунікабельність, емпатія, толерантність. Реалізація мети та завдань методики формування правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права здійснювалась поетапно. Виділено три основні етапи: ціле-мотиваційний, процесуально-діяльнісний, контрольньо-оцінювальний.

Відповідно до кожного етапу нами було визначено мету, зміст, форми, методи, засоби формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права. На ціле-мотиваційному етапі у майбутніх лікарів формувалися уявлення про власний рівень розвитку правових знань та умінь, здійснювалось мотивування до усвідомлення ними значущості правової компетентності з медичного права для їх майбутньої професійної діяльності.

Інструментарієм реалізації ціле-мотиваційного етапу визначено: створення особистісних портфоліо, інтерактивні лекції, вебінари, майстер-класи, зустрічі з провідними лікарями, юристами, метод проектів та ін.). На процесуально-діялісному етапі відбувалась реалізація таких цілей: розвиток у майбутніх лікарів правових умінь і навичок; здатності застосовувати результати правової діяльності в конкретних практичних ситуаціях. Основним інструментарієм реалізації стали: проблемні лекції, лекції-прес-конференції, лекції-дискусії, лекції із раніше запланованими помилками, семінари, майстер-класи, вебінари, аналіз правових казусів, кейс-метод, метод проектів, використання телекомунікаційних мереж, веб-квести, рольові, ситуаційні ігри та ін. Контрольно-оцінювальний етап зумовив використання ефективних форм і методів аналізу та оцінювання рівнів сформованості правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права та реалізувався у процесі проведення лекцій із раніше запланованими

sociability, empathy, tolerance. Realization of the purpose and tasks of a technique of formation of legal competence of future doctors in medical law was carried out in stages. There are three main stages: whole-motivational, procedural-activity, control-evaluation. In accordance with each stage, we have determined the purpose, content, forms, methods, means of forming the legal competence of future doctors in the process of teaching medical law. At the goal-motivational stage, future doctors formed ideas about their own level of development of legal knowledge and skills, motivated them to realize the importance of legal competence in medical law for their future professional activity. The tools for the implementation of the goal-motivational stage are defined: the creation of personal portfolios, interactive lectures, webinars, workshops, meetings with leading doctors, lawyers, the method of projects, etc.). At the procedural and activity stage, the following goals were realized: development of legal skills in future doctors; ability to apply the results of legal activities in specific practical situations. The main tools of implementation were: problem lectures, lectures-press conferences, lectures-discussions, lectures with previously planned mistakes, seminars, workshops, webinars, legal case analysis, case method, project method, use of telecommunication networks, web-quests, role-playing, situational games, etc. The control and evaluation stage led to the use of effective forms and methods of analysis and evaluation of the levels of legal competence of future doctors in medical law and was implemented in the course of lectures with previously planned mistakes, seminars, webinars, legal case analysis, project method, consultations, research students, performing exercises of legal content, situational games, etc.

помилками, семінарів, вебінарів, аналізу правових казусів, методу проектів, консультацій, науково-дослідної роботи студентів, виконання вправ правового змісту, ситуаційних ігор та ін.

Висновки. Як засвідчує практика, реалізація методики формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права сприяє розвитку навичок вирішення проблемних правових ситуацій; підсилює чутливість до точності використаних формулювань; формує здатність узагальнювати і категоризувати матеріал правового змісту, почуття відповідальності за висловлені судження. Розроблена нами методика представлена як описовий аналог формування правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права. Кожний із етапів методики включає специфічний зміст і методичні особливості й вирішує визначену частину загальної педагогічної задачі – формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права.

Ключові слова: майбутні лікарі, правова компетентність, медичне право, методика.

Conclusions. As practice shows, the implementation of the method of formation of legal competence of future doctors in the process of teaching medical law contributes to the development of skills in solving problematic legal situations; enhances sensitivity to the accuracy of the formulations used; forms the ability to summarize and categorize the material of legal content, a sense of responsibility for the judgments. The methodology developed by us is presented as a descriptive analogue of the formation of legal competence of future doctors in medical law. Each of the stages of the methodology includes specific content and methodological features and solves a certain part of the general pedagogical task - the formation of legal competence of future doctors in the process of teaching medical law.

Keywords: future doctors, legal competence, medical law, methods.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Державна політика України щодо професійної підготовки фахівців медичної галузі здійснюється з урахуванням світових тенденцій розвитку медичної освіти у взаємозв'язку з соціально-правовими, технологічними та соціокультурними змінами, що вимагають конкурентоспроможності, професійної та соціально-правової мобільності працівників медичної сфери. Професійна діяльність медичних працівників вимагає умінь орієнтуватись у численних юридичних джерелах, що стосуються сфери охорони здоров'я, застосовувати правові норми в конкретних практичних ситуаціях, захищати цивільні права лікарів і пацієнтів. Пріоритетними напрямками державної політики з розвитку вищої медичної освіти є постійне підвищення якості освітнього процесу, оновлення його змісту й форм, запровадження сучасних інноваційних методик навчання щодо формування правових знань та умінь майбутніх лікарів. Сфері охорони здоров'я потрібні професіонали, здатні самостійно вирішувати різноманітні медико-правові питання, оскільки практична діяльність лікаря набуває все більшу правову спрямованість. Водночас аналіз наукової літератури та практичної діяльності закладів охорони здоров'я

свідчить про недостатню розробленість проблеми формування правової компетентності майбутніх лікарів.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемі підготовки фахівців медичної галузі присвячені наукові роботи М. Асламової, М. Банчук, О. Волосовець, Л. Войтенко, В. Лазоришинець, М. Мруги, М. Стучинської, Т. Реви, І. Фещенко, Я. Цехмістера, О. Чалого, Б. Шахова та ін. Тенденції розвитку вітчизняної медичної освіти досліджували О. Біловол, І. Губенко, Н. Дуб, Б. Локай, О. Семенов, В. Свиридчук, П. Яворський. Теоретико-методологічні засади формування правової компетентності майбутніх фахівців розкриваються у працях А. Анікіної, А. Будас, С. Воєводиної, Т. Волох, С. Гуріна, Я. Кічук, І. Огороднійчук, О. Панова, М. Полякової та ін. За останні роки здійснені наукові розвідки, в яких розглядаються дослідження формування предметних компетентностей майбутніх фахівців А. Будас, З. Возна, О. Кучер, Н. Письменна, О. Пишко, О. Пометун, Т. Смагіна, Л. Рябовол та ін. Водночас серед наведених наукових розробок практично відсутні комплексні дослідження з проблеми формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права.

Формулювання цілей і завдань статті. Метою статті є розробка методики формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права. Завданнями визначено: обґрунтування ефективності розробки та впровадження методики формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права; добір та дидактичне обґрунтування доцільних форм, методів, засобів формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правову компетентність з медичного права розглядаємо як інтегральне утворення майбутнього лікаря, що виявляється у його здатності й готовності екстраполювати набуті правові знання й уміння для вирішення практичних професійних завдань правову характеру реалізуючи, при цьому, такі професійно-значущі особистісні якості як відповідальність, комунікабельність, емпатія, толерантність. Під методикою формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права ми розуміємо упорядковану сукупність дій, операцій і процедур, які інструментально забезпечують досягнення прогнозованого й діагностованого результату в умовах освітнього процесу, що змінюється.

Метою розробленої нами методики стало створення умов для реалізації інтересів і потреб майбутнього лікаря, вільного й усвідомленого вибору ним способів власної освітньої діяльності та їх удосконалення, підвищення рівня правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права, здатності до творчої самореалізації у майбутній професійній діяльності.

В основу експериментальної методики покладено наступні принципи: системності й послідовності навчання (дотримання наступності, послідовності та наявності логічних зв'язків у процесі вивчення майбутніми лікарями медичного права); диверсифікації (широкий вибір форм організації, методів, засобів навчання тощо); фундаменталізації (підсилення взаємозв'язку теоретичної і практичної

підготовки майбутнього лікаря з медичного права, глибоке й системне засвоєння теоретичних знань та практичних умінь); індивідуалізації (урахування і розвиток особистісних особливостей майбутніх лікарів в усіх формах взаємодії з ними в освітньому процесі); проблемності (організація вивчення медичного права на основі вирішення навчально-професійних завдань проблемного характеру); професійної спрямованості (добір видів, форм, методів, прийомів навчання майбутніх лікарів орієнтованих на їх майбутню професійну діяльність). Окреслені принципи є визначальними у процесі реалізації методики формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права та важливими елементами організації й керування їх освітньою діяльністю у процесі правової підготовки.

Реалізація мети та завдань методики формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права здійснювалась поетапно. Виділено три основні етапи: ціле-мотиваційний, процесуально-діяльнісний, контрольньо-оцінювальний. Відповідно до кожного етапу нами було визначено мету, зміст, форми, методи, засоби формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права.

На ціле-мотиваційному етапі у майбутніх лікарів формувалися уявлення про власний рівень розвитку правових знань та умінь, здійснювалось мотивування до усвідомлення ними значущості правової компетентності з медичного права для їх майбутньої професійної діяльності. На процесуально-діяльнісному етапі відбувалась реалізація таких цілей: розвиток у майбутніх лікарів правових умінь і навичок; здатності застосовувати результати правової діяльності в конкретних практичних ситуаціях. Контрольно-оцінювальний етап зумовив використання ефективних форм і методів аналізу та оцінювання рівнів сформованості правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права.

Одним із перспективних напрямів активізації пізнавальної діяльності майбутніх лікарів щодо формування у них правової компетентності з медичного права виступає інтенсифікація навчання. У цьому контексті діяльність викладача спрямована на розробку і застосування таких форм, методів, прийомів, засобів навчання, які сприяють підвищенню інтересу, самостійності, творчої активності студентів у засвоєнні знань, формуванні у них практичних умінь, навичок, здатності прогнозувати виробничі ситуації й приймати самостійні рішення [1; 3]. Зазначимо, що впровадження інтерактивних форм і методів навчання медичного права є одним із пріоритетних напрямів удосконалення правової підготовки студентів-медиків, формування їх правової компетентності.

Враховуючи, що у процесі вивчення медичного права провідну роль повинні займати форми, що сприяють самостійному осмисленню сутності права і формуванню потреби у його дотриманні, ефективними визначаємо інтерактивні лекції (з чітко окресленими до обговорення питаннями правового змісту). Серед них виокремлюємо: проблемну лекцію, лекцію із раніше запланованими помилками, лекцію-прес-конференцію, лекцію-дискусію, вебіари, майстер-класи). Зокрема, вирішуючи суперечності, що закладені в проблемних ситуаціях, студенти самостійно можуть прийти до

висновків, які викладач має повідомити як нові знання. Проведення лекцій проблемного характеру розвиває мисленнєву, пізнавальну активність студентів.

Лекція із раніше запланованими помилками дозволяє активізувати увагу майбутніх лікарів, розвивати уміння орієнтуватись у змісті дисципліни “Медичне право”. Така лекція проводиться по завершенню вивчення розділу дисципліни і містить огляд уже засвоєного студентами матеріалу із медичного права.

Лекція-прес-конференція застосовується для ліквідації пробілів у знаннях студентів із медичного правознавства та виявлення рівня їх правової підготовки. Структура лекції може бути двох видів: 1) цілісна, пов’язана із викладом проблеми; 2) брифінг (на всі питання, які ставлять студенти, викладач дає короткі відповіді).

Лекція-дискусія мотивує майбутніх лікарів на активний діалог та є продовженням проблемного викладу матеріалу. У процесі проведення лекції викладач не тільки використовує відповіді студентів на свої питання, але й організовує вільний обмін думками. Вибір питань для обговорення здійснюється викладачем залежно від рівня підготовки студентів й тих конкретних дидактичних задач, які він ставить на лекції. Зокрема, у процесі формульовального етапу експерименту нами були розроблені й проведені на рівні інтеграції навчальних дисциплін дискусійні платформи з проблем медичного страхування громадян; кримінальної, цивільно-правової, адміністративної та дисциплінарної відповідальності медичних працівників і медичних організацій; юридичної кваліфікації лікарських помилок і дефектів медичної допомоги; правового регулювання судово-експертної діяльності, співвідношення моралі й права в діяльності лікаря та ін.

Підкреслимо, що до інтерактивних методів навчання, що сприяють формуванню правової компетентності майбутніх лікарів, відносимо “круглий стіл”, дискусію, диспут, дебати, ділові та рольові ігри, аналіз правових казусів, кейс-метод, метод проєктів та ін.

Зокрема, аналіз правових казусів допомагає студентам застосовувати правові норми у відповідності з реальними життєвими ситуаціями. У процесі застосування цього методу задіяні всі рівні навчання (таксономія Блума). В юридичній термінології “казус” – це певна ситуація, що стала предметом дослідження юриста, це проблема, яка вимагає вирішення за допомогою застосування норм права.

Дискусії за темою також є ефективним методом формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права. Так, студент обирає проблему, яка його цікавить (у межах теми, що вивчається), і заздалегідь повідомляє її групі. Студенти відшуковують інформацію в мережі за даною тематикою. Дві особи з групи призначаються “захисником” і “прокурором”. Перший висловлює аргументи на підтримку ідеї, що висувається, другий – проти неї. Студенти повинні говорити, а не читати заздалегідь підготовлений текст. Решта спочатку вислуховують трьох головних дієвих осіб. У процесі слухання йде гра “гарячий акваріум” – студенти мовчки, знаками реагують на те, що говорять доповідачі, схвалюють або ні. Пізніше всі студенти висловлюють свою думку, доводячи свої аргументи “за” чи “проти”, погоджуючись чи спростовуючи наведені аргументи. Наступне заняття – дискусію готує

інша міні-група. Відмінність від традиційної дискусії тут полягає в тому, що інформаційні ресурси мережі значно ширші й їх використання дозволяє побачити навіть непередбачувані рольові позиції [2-4].

У вивченні майбутніми лікарями медичного права ефективним визначаємо метод аналізу конкретної ситуації (case-study). Це педагогічна технологія, заснована на моделюванні правової ситуації з метою аналізу певного випадку, виявлення проблеми, пошуку альтернативних рішень і прийняття оптимального вирішення проблеми відповідно діючого законодавства.

Кейс-метод сприяє формуванню у майбутніх лікарів умінь застосовувати отримані знання з медичного права у вирішенні практичних ситуацій. У процесі використання кейс-методу здійснюється формування проблеми і способів її вирішення на основі пакету матеріалів (кейса) із описом ситуації з різних джерел: наукової, спеціальної літератури, науково-популярних журналів та ін. В кейсі міститься неоднозначна інформація з певної проблеми. Кейс одночасно є і завданням, і джерелом інформації для усвідомлення студентами варіантів ефективних дій.

Групуючи варіанти навчальної діяльності за використанням певних технічних засобів серед чисельних класифікацій слід особливо відзначити класифікацію Джуді Харріс [5]. Вона заснована на пізнавальній діяльності того, хто навчається. Кожна з категорій (блоків) поєднує декілька моделей застосування Інтернет-ресурсу в навчанні.

Перший блок підкреслює важливість співпраці як між окремими студентами, так і між групами. Частіше за все в таких моделях використовується електронна пошта. Коли викладачі й студенти “підключені” до всієї планети, змінюється стратегія навчання й учіння. Викладачі, які користуються Інтернетом, актуалізують зміст своїх курсів, мають можливість спілкуватись з колегами, розширюють міжпредметні зв’язки. До цього блоку ми віднесли наступні моделі:

1. “Листування між окремими студентами”.

2. “Планетарні класи” – студенти є членами групи й контактують також із групою. Класи повинні мати спільні характеристики (вік, професійний рівень, мова спілкування, інтереси тощо) та додаткові спільні прояви (культура, мова, тощо).

3. “Ділова гра”, яку проводить майбутній лікар. Найбільш цікавим прикладом є проект “Доктор Наука”. Один зі студентів проводить віртуальні зустрічі з іншими студентами, будучи прихованим за маскою цього персонажу. При цьому студенти можуть задавати йому будь-які запитання, і, щоб відповісти на них, ведучий повинен багато читати й розбиратись в обговорюваній темі. До того ж, доведено, що найкращий шлях вивчити що-небудь – це розпочати викладати.

4. “Віртуальна зустріч” – майбутні лікарі можуть звернутись з питаннями до будь-якої відомої особистості, наприклад, до Нобелівського лауреату в галузі медицини. Разом з повідомленням про зустріч подається досє такого змісту: як взяти участь у зустрічі; коротка біографія запрошеного; публікація однієї з його робіт (наприклад, статті); як підписатися на лист розсилки; як буде відбуватись зустріч.

5. “Наставництво”. Наприклад, в університеті існує сервер, де кожному майбутньому лікарю допоможуть у підготовці до семінарських,

лабораторних занять, але не шляхом надання готової відповіді, а лише підведенням його до способу розв'язання. Розглянемо більш детально листування між окремими студентами. Модель використання телекомунікаційної мережі є джерелом мотивації до вивчення медичного права.

Етапи реалізації даної моделі: визначити чіткі цілі навчальної діяльності з медичного права; опублікувати свій проект або знайти подібні серед тих, що пропонуються іншими викладачами; домовитись з одним або декількома викладачами, які мають подібні цілі; відповідно до цілей визначити тему дискусії; дати зрозуміти майбутнім лікарям важливість попередньої роботи над змістом; визначити тривалість передбачуваного листування; забезпечити доступ у комп'ютерний клас з відповідним обладнанням; спланувати результат і наступний етап діяльності.

Другий блок застосування телекомунікаційних технологій ґрунтується на доборі даних. Мова не йде про вже опубліковані відомості, але про використання можливостей Інтернету щодо добору оригінальних даних і їх обробки, для збагачення власних знань. До цього блоку відносимо наступне:

1. “Обмін інформацією” (майбутні лікарі обмінюються вже наявною в них інформацією з будь-якого питання правового змісту).

2. “Сумісний добір даних” (для досягнення успіху майбутні лікарі повинні детально обдумати й підготувати пошук, знайти потрібного респондента, обробити й оцінити потрібним чином інформацію). Три основні умови успішного функціонування цієї моделі: 1) тематика, яка може зацікавити переважну кількість студентів і стимулювати активне співробітництво; 2) певна стратегія пошуку, що передбачає індивідуальний добір даних, їх передачу, класифікацію й знайомство з ними всіх учасників; 3) місце для обмінів і дискусій, щоб кожен міг взяти участь в аналізі й інтерпретації даних.

3 “Консультація експертів” (майбутні лікарі можуть звертатись за роз'ясненнями до людини, яка вважається експертом у певній галузі). Зокрема, один із студентів може взяти на себе роль експерта й глибоко вивчити тему, інші студенти можуть звертатись до нього.

4. “Проведення опитувань” (обирається тема, яка цікавить майбутніх лікарів й проводиться опитування значної кількості людей за допомогою мережі або звичайних методів опитування). Результати аналізуються й надаються всім бажаючим. Публікація в мережі при цьому є обов'язковою.

Третій блок виявляється у сумісній діяльності. Задля цього поєднуються більш складні моделі використання Інтернету які потребують навичок сумісної діяльності. До таких моделей належать:

1. “Пошуки скарбів” – викладач знаходить (чи приховує) десь у мережі цікаві документи, що стосуються медичного права, які майбутні лікарі повинні знайти за допомогою пошукових систем, використовуючи ключові слова, формулюючи іншими словами задану проблему. Ця модель спрямована на формування вмінь уточнення поняття, оперування подібними поняттями.

2. “Конкурси й пари” – елемент відчуття змагання забезпечує додаткову мотивацію майбутніх лікарів до вивчення медичного права, формування у них правової компетентності. Наприклад, пропонувалась

правова вікторина за участю студентів різних медичних університетів. У мережі розміщували запитання, на які можна відповісти протягом тижня. Оцінювалась ерудованість і грамотність викладу матеріалу, а також оформлення відповідей.

3. “Моделювання ситуацій” – наприклад, існує сервер, який імітує прийом пацієнтів у лікаря. Користь від цього подвійна – студенти дізнаються, як має лікар проводити прийом пацієнтів та чи дотримується при цьому правових норм.

4. “Колективні ігри” – у мережі є спеціальні сервери, де одночасно можуть взаємодіяти до 100 користувачів. Ефективним у цьому плані є організація гри-імітації будь-якої ситуації, наприклад, проведення прийому пацієнтів, у якому в кожного учасника є своя роль.

Четвертий блок – використання документальних ресурсів. Майбутній лікар працює самостійно, контакти в мережі не передбачені. До таких можна віднести:

1. Пошук за допомогою консультанта (майбутній лікар знаходить інформацію в мережі з певного питання, при цьому, у випадку ускладнення, він може звернутись до консультанта, який підкаже, які пошукові системи краще використовувати, де знайти подібну інформацію, як найкраще сформулювати питання).

2. “Самостійний пошук документів, нормативних актів, законів” (майбутній лікар самостійно шукає потрібну йому інформацію, навчається відбирати найбільш цінні повідомлення, критично оцінювати інформацію, що надходить). Мережі тут розширюють можливості пошуку інформації й надають доступ до зарубіжних джерел за даною темою (за умови володіння на певному достатньому рівні іноземною мовою).

Особлива увага у процесі формувального етапу експерименту надавалась використанню відеотренінгу. Майбутнім лікарям пропонувались спеціально підготовлені відеоматеріали (ролики, аматорські записи та ін.) для перегляду та подальшого обговорення запропонованих ситуацій, що вимагають правового обґрунтування. Відеотренінг також передбачав змодельований запис проведення рольової (ділової) гри. Після закінчення гри записаний матеріал переглядався та здійснювався аналіз (під керівництвом викладача) поведінки, дій учасників відеотренінгу. Такий підхід допомагав майбутнім лікарям здійснити перехід від безпосередньо пережитого досвіду до його осмислення, рефлексії.

З огляду на це, із майбутніми лікарями була проведена під відеозапис рольова гра “Спілкування із розгніваними родичами хворих”. З учасниками гри на початку було обговорено, що розгнівані родичі – це не виклик лікаря, а можливо, наслідок незнання і недооцінки правової ситуації. Досить часто скаргам можна запобігти, якщо вірно оцінити проблемно-правову ситуацію. Ця рольова гра дозволяє дослідити і застосувати техніки спілкування з людьми, що знаходяться у стані шоку, фрустрації, гніву, страху, заперечення, тривожності та ін.

Ціль гри: відпрацювати уміння емпатії, безконфліктного розуміння сутності претензії, визначення і відбір матеріалів та інформації правової спрямованості, необхідних для розуміння і пропозиції конструктивного виходу із проблемно-правової ситуації; розробка рекомендацій для аналогічних типових ситуацій.

У грі беруть участь дві команди, гра проводиться у два етапи. Перший етап обумовлював ситуацію, коли одна команда генерувала типові вимоги і питання розгніваних родичів, що стосуються певних правових аспектів (до прикладу, про відмову у госпіталізації пацієнта, трансплантацію органів чи тканин). Друга команда розробляла рекомендації щодо ефективної реакції на скарги і питання. В подальшому учасники об'єднуються в пари із членами іншої команди і проводять бесіди у формі питань і відповідей. Важливо зазначити, що викладачем пропонувалось додаткове включення (за відсутності цього із сторони команди) декількох провокаційних позицій, що відображалось у ворожій позиції і навіть погрози зі сторони родичів.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, як засвідчує практика, реалізація методики формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права сприяє розвитку навичок вирішення проблемних правових ситуацій; підсилює чутливість до точності використаних формулювань; формує здатність узагальнювати і категоризувати матеріал правового змісту, почуття відповідальності за висловлені судження. Аналіз результатів експериментальної роботи показав наявність позитивної динаміки у формуванні правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права. Подальшого дослідження потребують питання самостійної роботи в процесі формування правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права.

Список використаних джерел:

1. Бакулина, ОС & Тернопольская, ВИ 2018. 'Особенности формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по налогообложению и таможенному делу', *International scientific journal "Progress"*, № 1-2, с. 94-97.
2. Довмантович, НГ 2018. 'Модель педагогічної технології формування самоосвітньої компетентності та педагогічних умов її реалізації: результати досліджень', *Теорія і методика виховання*, № 10, с. 12-15.
3. Тернопільська, ВІ, Коломієць, ТВ & Піонтківська, ІО 2014. 'Довідник з виховної роботи зі студентами', Тернопіль: Вид-во "Богдан", 264 с.
4. Тернопільська, ВІ 2012. 'Структура професійної компетентності майбутнього фахівця'. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету, Серія: Педагогіка*, № 9, с. 208-213.
5. Harris, J n. d. 'Models of Internet-learning'. Доступно: <<http://www.univ.guelph.qc.ca/pub/scient/models.htm>> [12 Вересень 2019].

References:

6. Ternopol'skaja, VI & Bakulina, OS 2018. 'Osobnosti formirovanija professional'noj kompetentnosti budushhих specialistov po nalogooblozheniju i tamozhennomu delu (Features of the formation of professional competence of future specialists in taxation and customs)', *Mezhdunarodnyj nauchnyj zhurnal "Progress"*. Tbilisi: "Progress", № 1-2, s. 94-97.
7. Dovmantovych, NH 2018. 'Model pedahohichnoi tekhnolohii formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti ta pedahohichnykh umov yii realizatsii: rezultaty doslidzhen (Model of pedagogical technology of formation of self-educational competence and pedagogical conditions of its realization: research results)', *Teoriia i metodyka vykhovannia*, № 10, s. 12-15.

8. Ternopil'ska, VI, Kolomiiets, TV & Piontkiv'ska, IO 2014. 'Dovidnyk z vykhovnoi roboty zi studentamy (Directory of educational work with students)', Ternopil: Bohdan, 264 s.
9. Ternopil'ska, VI 2012. 'Struktura profesiinoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia (The structure of professional competence of the future specialist)', *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu, Series: Pedagogy*, № 9, s. 208–213.
10. Harris, J n. d. 'Models of Internet-learning'. Dostupno: <<http://www.univ.guelph.qc.ca/pub/scient/models.htm>> [12 Veresen' 2019].

DOI 10.33930/ed.2019.5007. 24(6)-6

УДК 378.091.12.018.43:004:001.8:61:616.98:578.834COVID-19

СТРУКТУРА КУРСУ “ОСНОВИ МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ЕЛЕКТРОННИХ КУРСІВ В СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ” ПІСЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВ’ЯЗКУ З ПАНДЕМІЄЮ COVID-19 У СВІТІ

THE STRUCTURE OF THE COURSE "FUNDAMENTALS OF THE METHODOLOGY OF THE DEVELOPMENT OF THE ELECTRONIC COURSE IN THE FIELD OF MEDICAL EDUCATION" AFTER THE INTRODUCTION OF DISTANCE LEARNING DUE TO THE WORLD PANDEMIC COVID-19

Н. А. Лопіна

Актуальність теми дослідження. З огляду на загальнодержавну стратегію розвитку медичної освіти та потреби у безперервному фаховому розвитку медичних працівників постає актуальна проблема підготовки та перепідготовки викладачів закладів медичної освіти з використання новітніх інформаційно-освітніх технологій шляхом проведення тренінгу підвищення кваліфікації.

Постановка проблеми. Он-лайн тренінги підвищення кваліфікації для викладачів закладів медичної освіти відсутні. Проведення тренінгів підвищення кваліфікації для викладачів з використання інформаційно-освітніх технологій є актуальним з огляду на впровадження дистанційного формату навчання у закладах медичної освіти у зв’язку з пандемією COVID-19.

Аналіз останніх досліджень і

Urgency of the research. Based on the national strategy for the development of medical education and the necessity for the continuous professional development of health workers, there is an urgent problem of training and retraining of medical educators in the use of the latest information and educational technologies through training.

Target setting. There is no online training for teachers of medical education institutions. Conducting in-service training for teachers on the use of information and educational technologies is relevant due to the introduction of distance learning in medical education in connection with the COVID-19 pandemic.

Actual scientific researches